

szól a 100 rh frt. tényleges kiutalásáról, de május 27-én már rendelkezik az előjáróság, hogy „a meglévő három professori házak formájára egy egészen új professori szállásnak kell építtetni, olyan móddal, hogy azon háznál két professornak együtt alkalmas lakása lehessen; nevezetesen most közelebbről az új épület lakható felső része egészen az idősebb professornak, annak alsó része pedig az ötödik professornak lakásul adsignaltatik, úgy, hogy az új épület alsó része professor Tunyogi Cs. József szállásának alsó szobáival egybevégyve a kérelmes két professor atyánkfia számára, két egész szállás készíttessék, a hozzá tartozó commoditásokkal együtt”.¹

1826. szept. 24-én a földszinti rész már készen volt. Az építtető bizottság csak arra nézve kért és nyert felhatalmazást, hogy az új épületben faragott kőtámaszokra építtesse a folyósót 250 rhfrt erejéig, a pénztár megterhelése nélkül.² Valószínűleg fedél alá került az emeleti rész 1826. őszén, télen kiszáradt s 1827 nyarán lakhatóvá lett.

Szilágyi ott maradt régi szállásán, két szobájában, mert remélhette, hogy nemokára kaphat hozzá még kettőt. 1826. október 17-én házasodott meg először, feleségül vevén Molnár Juliánát. Tanui voltak: Pataki Mihály, Kolozsvár város senatora és Tunyogi Csapó József professor.³ Tehát a mostani 17. sz. emeleti lakás alatt levő két földszinti szobájában lakott ifj. Szilágyi Ferenc; itt született fia, Sándor, 1827. aug. 30-án, mikor már a két új szoba is a régi lakáshoz lehetett csatolva. — Szilágyiné 1801. márcz. 29-én született, meghalt 1838. nov. 15-én. Sirját gula alakú sirkő jelöli az id. Szilágyi Ferenc sirjához közel, a kolozsvári temetőben. Szilágyi Sándor tehát 11 éves korában vesztette el édes anyját.

Dr. Török István.

Négy jezsuita-dráma.

Négy, eddigelé ismeretlen jezsuita-dráma ismertetését veszi itt az olvasó; mindenik a mult századból való, latin nyelven s közülök három magyar történelmi tárgyú, a források megnevezésével, a honnan merítve vannak, a negyedik (*Hypocrita*) egy vigjáték Terentius modorában a ravasz s okos szolgálival, ki gazdáit nagy bajtól menti meg. A többi darabok közül *Buda* tragoedia, *Nadasdius* és *Mathias Coronius* nézőjátékok, amazok u. n. drámák teljes értelemben, emez u. n. kis dráma, dramation, mint a jezsuiták nevezték. A párhuzamos cselekményű közjáték mindeniknél hiányzik, noha mint az u. n. rendezői jegyzetek mutatják, mindeniket eléadták; de az előadás napja csak

¹ 57—1826. jkvi sz.

² 123—1826. jkvi sz.

³ A kolozsvári ev. ref. egyház anyakönyvéből.

egynél van megmondva. E drámák egyikét sem említi sem Bayer (*magy. drámairod. tört.*), sem Bahlmann (*Jesuiten-Dramen*) s tartalmukból mindenesetre magyar jezsuita-szerzőkre kell gondolnunk, pl. a *Hypocritában* van is egy magyar vonatkozás Párizz-Pápaire, midőn azt mondja Paleoptikus (*Inductio tertia*) egy szóról, hogy: „hoc in Párizz-pápai me legere non memini“. A darabok a következők:

1. *Nadasdius*. 3 felvonásban. (Latin.)

Argumentum: (az eredetiben latinul) „Nádasdi Tamás 1529-ben Buda oltalmazásában a főparancsnoksággal volt megbízva, midőn II. Solimán, a törökök császára, a leghevesebb ostrommal a várat körülvette. A mennyire tüzelte a fenyegető veszély a vezér győzhetetlen vitézségét, annyira kétségbeejtette és semmivé tette a katonák gyöngye bátorságát. Ennél fogva könyörgések és fenyegetések közt Nádasdit a megadásra intik; az ellentállás, az őket kötelességök teljesítésére tüzezen buzdítót, a kit a legkegyetlenebb halál fenyegetésével sem birtak állhatatosságában megingatni, megkötve a várral együtt Solimánnak átadják, azt vélvén, hogy az ő haragjának gyászos áldozata lesz. De itt is minden veszélyek fölött állt a hősiesség; a dicsőséges haláltól semmit sem rettegve, a vitézségnek, a király és haza iránti hűségnek nagyszerű példáját hagyta az utódokra. Így Jovius *histor. l. 28*. Lipsius *mon. et exem. pol. l. 2*. Schmittling in *Imp. Ott. etc.*¹

Personae: *Solymanus*, Turcarum imperator. *Nadasdius*, praesidii Budensis dux. *Isabella*, Nadasdii soror. *Mailatus*, Isabellae sponsus. *Ibrahimus*, Turcius vezirius. *Bellottius*, legatus Hydruntinus. *Bessererus*, praesidiariorum tribunus. *Achmetes*, Bosniae Schandsacus. Milites, chorus, musici, saltatores etc. *Scena* figitur in regia Budensi.

Actus primus. *Scena prima*: Bessererus vincitum Nadasdium tradit Mailato ignoto, Solymano tradendum; accepit ille; interim ad querendam ejus liberandi viam abit. — *Scena secunda*: De quo Nadasdium suspicatur varia; animum interim ad ferenda fortiter imminetia parat. — *Scena tertia*: Interim adest Solymanus, cui Nadasdius traditur, et ab eo aspere acceptus, nihil movetur. — *Scena quarta*: Mailatus videns se praeventum ab Solymano, eum a Nadasdio distrahere nititur per legatum Hydruntinum. Abit Caesar e Mailato interim vincitum committit. — *Scena quinta*: Qua re laetus Mailatus narrat Nadasdio, ut se in Solymanum gratiam intulerit, ut Nadasdium subiude liberare possit, ac Nadasdio licet invito, libertatem promittit. — *Scena sexta*: Solymanus Nadasdio abduci jusso, vigilias mutari jubet, eiusque Ibrahimum praesesse.

Actus secundus. *Scena prima*: Isabella in scia Mailatum Achmeto prodit, hac opera Nadasdium se re empturum sperans. — *Scena secunda*: Isabella laetam spem liberandi Nadasdii sibi datam; angitur autem ob Mailatum, ignarum domi suae, ut putat ab se relictum. — *Scena tertia*: Mailatus desperata Nadasdii salute, fugam cogitans in Isabellam incidit; errorem uterque et perditam rei summam intelligit. Mailatus sponsam ad abundum secum, desperata fratris vita, invitata, illa recusat, hinc Mailatus in viam vertitur. —

¹ Jovius: *Historia sui temporis*. Liber 28. — Lipsius: *Monita et exempla politica libri duo*.

Scena quarta: Solymannus Mailatum pro Achmeto mittit (nondum enim doli conscius est.) Nadasdium stipendio ad se invitat; sed frustra: tum pro Achmeto¹ abit. — Scena quinta: Isabella sortis acerbissima deplorat. — Scena sexta: Mailatus dolo jam ad Solymannum delato per Achmetum, se interficere vult pro dolore, quod Isabelli sequi eum voluerit; sed ab Achmeto uterque vincti abducuntur.

Actus tertius. Scena prima: Ibrahimus virtutem victorum miratur et statuit alterum cum Isabella liberare, quem illa eligeret. — Scena secunda: Isabellae proponit optionem Ibrahimus, quae diu reluctata, tandem sponsum praeeligere videtur. — Scena tertia: Cuius illam sententiae sero sed serio poenitet. — Scena quarta: Solymannus extremum urget Nadasdium per stipendia tenente illo, omnes ad necem damnat, frustra quovis se prae aliis offerente, ac demum ad quaerendum de genere necis sententiam cum suis abit. — Scena quinta: Hi interim supremum inter se valedicunt. — Scena ultima: Tentatio denique iterum frustra Nadasdio, vitam et libertatem omnibus donat Solymannus, eorum constantiam, fidem, aucorem admiratur.

2. *Mathias Corvinus.* Dramation. (7 jelenet.)

Argumentum: Az ifjú Corvinus Mátyás Podiebrádnál, Csehország kormányzójánál, börtönben tartatik, midőn a magyarok egyesült akaratából királylyá választatott s ezért Podiebrád, nőül adván hozzá leányát, Cunigundát, szabadon bocsátva az országnak visszaadta. Palma: Not. rerum Ung. par. 2.

Történik éjjel a börtönben. Személyek: *Podiebrád*, Csehorsz. korm. — *Corvinus Mátyás*. — *Cunigundis*, Podiebrád leánya férfiruhában. — *Victorin*, Podiebrád fia.

(Inductio 1.) Dum Mathias noctis prolixitate, ac somniorum illusionibus curas suas ingravescere conqueritur, (Inductio 2.) Cunigundis virili anietu, ut certius fraus succederet, induta Ungarorum de ipso in solium evehendo consilia pandit, eique viam ac modum elabendi e carcere offert, unum id orans, uti si minus e sententia consilium cederet, ne quid de mutua hac amititia Podiebradio palam fieret. (Ind. 3.) Mathiae hanc adversum se benevolentiam multum demiranti, (Ind. 4.) Podiebradius doli, quem Cunigundis adorasset, ignotus, filiam in matrimonium offert, spe nuptiarum splendorum, si Mathias iis consentiret, fretus; sin minus, eum prius e vita tollere, quam Ungaris reddere certus: verum hic odium internecinum totius domus Podiebradiae, ut Cunigundis monuerat, simulans, vinculis onerandus, abducitur. (Ind. 5.) Cuius pertinax odium Podiebradius una cum Victorino detestatus, eum e medio ante tollere, quam rumor ad Ungaras pertineret statuit. Quare (Ind. 6.) adductum capitis damnat: cumque id maxime agit, ut sententia in exitum deducatur. (Ind. 7.) adest Cunigundis nihil horum suspicata; usque se deprehensum videt, amorem patri non iam invito fatetur, se ad necem pro Mathia offert; id quod ab ipso etiam Mathia vicissim fieri quum videt Podiebradius, rei, quam potissimum optabat successu gaudens, Mathiae vitam, libertatem, regnum et Cunigundem laetus donat.

3. *Buda.* Dráma 3 felv.

Személyek: Attila, Aladarius, Irnachus (Attila fia), Buda, Maximinus, Maximinus fiaeskája, Valemirus, Buzadus, Gazottus, Gordas, Kundius, katonák. Argumentuma hiányzik; rövid tartalma következő:

I. felv. Attila jön haza és a géták trónját át akarja adni Budá-

¹ Az eredetiben több helyt Arslanus van, névcsereből.

nak, miután már elébb vezérökké tette, min Buzadus dühöng, s a két testvér (Attila és Buda) vesztére tör, de legalább Budát akarja megöletni. Ezért bevádolja őt, hogy trónjára tör. Attila erre Irnachus ellenére öcsese megölését elhatározza. Jön Buda, kisül, hogy Buzadus álhíre nem igaz, ő a kósza hírt okolja s Attila elhatározza, hogy az eddigi vezérség helyett királylyá teszi a Tiszótól a Donig. Buzadus megszégyenül. Irnachus örvend, Budának segélyt fogad, ellenben Buzadus, ki álhízelgéssel áltatja Budát, még nagyobb eselre gondol, hogy a birodalmat tönkretegy. Ezért Valemirusnak ír, hogy álhíreket koholjon.

II. felv. Csakugyan jön Valemirus s a kibékült és boldog Attilát újra feldühíti Buda ellen, hogy nem akar engedelmeskedni s fegyvert fogott. Attila ellene indul s rendelkezik. Jön Buda, szomorú sejtelméi vannak, Valemirus áltatja, találkozik Attilával, ki megkötözteti, fenyegetve, hogy még az nap feláldoztatja s addig is börtönbe dobhatja.

III. felv. Budát mindenki sajnálja, Aladár kéri bocsánatért atyját, de hiába s Irnachusnak kellene megölni Budát; de inkább öngyilkos akar lenni; végre Buda megmentésére ruhát cserélnek. Jön Aladár, hogy Budát újra börtönbe zárja s Irnachus elmondja, hogy ő már megtette s aztán áldozatra határozza magát Budáért. Attilának Irnachus halálhírét viszik, mire Attila kétségbeesve a megszőkött Buda fölkeresését s megölését rendeli el. Ezalatt Buzadus megborzadva eselétől, leugrik egy toronyból. Kisül végre, hogy Irnachusról téves volt a tudósítás; de Budát hozzák haldokolva, mire Attila bocsánatát kéri s meg is nyeri és emlékére Sicambriát az ő nevéből Budának neveztetik.

4 *Hypocrita*. Dramation. Actum ab Rhetorica Budensi, Anno 1773. mense Februario, die 17. (9 jelenet.)

Argumentum: Scarabon hypocrisis és babona által Paleophilus egész családját fölzavarta, midőn végre szolgálja ügyessége által a ház a csalótól megszabadult.

Személyek: Paleophilus, senex — — — — Franciscu Cséfalvi
 Neophilus, Paleoph. filius — — — — Ignatius Fáy.
 Vulpillus, Niophilo ab obsequiis — — — — Gabriel Robenstein
 Scarabon, eremita — — — — Sebastianus Koantz e. C. St.
 Praetor urbis — — — — Petrus Török
 Tribunus militum — — — — Ignatius Horvát

Tartalma: Neophilus, Paleophilus fia nagyon sokat szenved azóta, mióta aja Scarabon parasitát házába fogadta és mint tökéletes jósszerű férfira úgy hallgat rá. Ekkor Vulpillus, a szolgáló, kiűzésére tervet kohol, t. i., hogy menjen el a fia a praetorhoz, fejtse föl neki az egész esetet s a praetor azon ürügy alatt, hogy a királyt háború fenyegeti, mely alkalommal minden csavargót, magán házak ismeretlen lakóit besorozni szokás, vitesse el Scarabont is katonának; azt nem hiszi, hogy Paleophilus pénzzel megváltaná; mert nagyon fősvény. Jön Paleophilus, tőle megtudjuk, hogy fia Londonban volt, sok haszontalan új dolgot tanult s hogy félti pénzét és fia könyveit kutatja fel, hogy megtudja

az arany fölfedezésének s jobb őrzéseinek módjait, mert különösen Vulpillustól félti pénzét. Megvigasztalja Scarabon, hogy csak adja neki szekrénye kulcsát, majd vigyáz ő a pénzre s Paleophilus át is adja. Közben jönnek a praetor és tribunus s pénzt vagy katonát kérnek a háborura; Paleophilus pénzt nem ad, de katonának adja Vulpillust, ki mindenféle betegséget színlel, csak hogy ne vigyék el; de hiába. Jön Neophilus, megérti a csel rosszrafordultát s hogy Paleophilus mindenét Scaralonra akarja bízni, elhatározzák, Vulpillus tanácsára, hogy megpróbálják lopáson érní. E végre Vulpillus elrejtőzik s egy nagy lisztes edénybe egy gyereket dug el. Jön Scarabon, ellopja a pénzt a kulcs segítségével, eszik-iszik, az edényt is elakarja vinni a fiúval, ez kidugva fejét, belisztezi Scarabont, Vulpillus eléjön, behívja Paleophilust és Neophilust, Scarabont leleplezik, katonának adják s akkor kiszül, hogy amúgy is szökevény volt.

Ferenczi Zoltán.

„Brassai Sámuel, mint aesthetikus és műkritikus“ cz.

a. *Kozma Ferencztől* nagybecsű tanulmány jelent meg az akadémiai értekezések között, mely e nem rég letűnt nagy szellemnek a czím-ben jelzett munkásságát ismerteti, taglalja, méltatja a műértő jeles szakavatottságával s a nagy mester iránt érzett tisztelet és szeretet melegével. Kozma Ferencz Brassainak egyik legmeghittebb barátja s egyik legnagyobb tisztelője lévén, a leghivatottabbak egyike commmentálni e sokoldalú mélyeséges szellem legsajátosabb eszményeit. Kozma e feladatot ép annyi tudással, mint lelkesedéssel oldotta meg s Brassai munkásságához, élet- és jellemrajzához s lélektanához nagyszerű feljegyzéseket nyújt nagyszerű tanulmányában.

— **„Az erdélyi szászság multja** vagyoni önkormányzatára vonatkozólag cz. a. *Kis Bilint* nagyérdekű történelmi, s jogi munkát adott ki (Gyulaféhérvárt 1900, 203 l.), mely hiteles oklevelek alapján, teljes történelmi hűséggel mutatja be az erdélyi szászság múltját, főleg a maig is önkormányzatilag kezelt vagyonügyekre vonatkozólag, melyekkel a különböző korszakok közléte és politikai története is sokszorosán összeshővődik. A kitűnő munka első része ismerteti a százok települését s az Andreanum diploma rendelkezéseit, jelentőségét. A második rész ismerteti általában a Királyföldet, az egyes telepeket s azok összefüggését, a szebeni provinciát, vagyis a „hét szék“-et: Medgyes- és Selyk-széket, vagyis az u. n. „más két szék“-et: Brassót és a Barczaságot; Beszterczét és vidékét; az összekötő kapesokat stb. A harmadik rész szól általában a közvagyonról, az egyes városok vagyonáról, a szebeni prépostság s a kertzi apátság egykori javairól, a hét bírák jószágairól, a Királyföld közös vagyonáról, kezeléséről stb. Jellemzi a fejedelmek korszakának szász szempontból való megítélését, a jogbővitéseket és exclusivitást. Aztán az állami szabályozást az osztrák-ház uralma alatt; a válságot az absolutizmus korában, végül az alkotmányos megoldást. E rövidre fogott tartalomjegyzék is mutatja,